

همکاری راهبردی ERASMUS + VET

8 - IENE توانمندسازی خانواده‌های مهاجر و پناهجو از طریق آموزش مهارت‌های والدگری

ابزار آموزشی فشرده شماره ۳، ۴
ذهن‌های کنجکاو (۶ تا ۱۲ سالگی)

ایرنا پایادوپولوس و رونا لاتزارینو

دانشگاه میدلسکس

نوامبر ۲۰۱۹

National and Kapodistrian
University of Athens

منابع مالی این پروژه با کمک کمیسیون اروپا تأمین شده‌اند.
این اثر صرفاً بازتاب‌دهنده دیدگاه‌های نویسنده یا نویسندگان است و کمیسیون اروپا مسئولیت کاربردهای احتمالی
اطلاعات ارائه‌شده در آن را به عهده نمی‌گیرد.

ذهن‌های کنجکاو.....	3
اهداف آموزشی.....	3
کنجکاوی در دوران پیشانوجوانی.....	3
نکات کلیدی.....	3
فعالیت.....	5
تأملی بر یکی از مسائل مهم مطرح در این ابزار آموزشی فشرده.....	5
خودارزیابی.....	6
منابع.....	6
صاحبان اثر (عکس‌ها و تصاویر).....	6

درس فشرده حاضر بر اهمیت تقویت حس کنجکاوی در کودکانی تمرکز دارد که در آستانه ورود به دوره نوجوانی هستند. این درس حاوی نکاتی درباره رشد و حفظ ذهن های کنجکاو و سالم در والدین و کودکان است. نکات ارائه شده بر اساس باورها و سنت های فرهنگی اشخاص مد نظر تنظیم شده اند.

اهداف آموزشی

1. بحث و تبادل نظر درباره ماهیت ذهن کنجکاو.
2. ارائه نمونه هایی از روش های مبتنی بر فرهنگ برای کمک به رشد کنجکاوی در کودکانی که در آستانه ورود به دوره نوجوانی قرار دارند.

کنجکاوی در دوران پیشانوجوانی

کودکان، پیش از آن که حرف زدن را یاد بگیرند، با استفاده از انگشت های شان، سؤال های شان را مطرح می کنند. کودکان مشتاق یادگیری هستند. کودکان، در فاصله شش تا دوازده سالگی، گفتار و زبان را به صورت کامل فرا می گیرند، آگاهی کاملی از حس ها و بدن شان (حس عمقی) پیدا می کنند و مهارت های حرکتی را هم به شکل کامل می آموزند. درست در همین زمان است که شاهد شکل گیری نوعی گرایش تحقیقی و رفتار کاوش گرانه در کودکان هستیم. خلاقیت، حل مسأله، ریسک پذیری، تحقیق و کاوش، در کنار سؤال پرسیدن، از جمله تجلی های ذهن کنجکاو هستند. کنجکاوی مستلزم رشد سالم کودکان است و نشانه ای از سلامت روانی بزرگسالان نیز به شمار می رود.

خانواده های پناهجو اغلب سال ها در شرایطی برزخی زندگی می کنند که عدم قطعیت زمانی و مکانی از ویژگی های بارز آن است. بنابراین، خانواده های پناهجویی که هنوز وضعیت درخواست پناهندگی شان مشخص نشده است ممکن است دچار یکنواختی و پوچی شوند. این شرایط حتی می تواند برای کودکانی که به صورت منظم به مدرسه نمی روند یا منابع لازم برای بازی و تفریح را در اختیار ندارند از این هم دشوارتر باشد. بنابراین، در شرایط پناهجویی، حفظ رویکردی کنجکاوانه و تعاملی به زندگی، انسان ها و جهان پیرامون شان نقشی بسیار مهم در رشد شناختی و هیجانی کودکان و مراقبین شان دارد.

کلیدی

نکات

- صحبت کردن و بازی آزادانه. کودکان، با کاوش کنجکاوی‌های‌شان، دایره واژگان‌شان را گسترش می‌دهند چون، برای توصیف افکار، مشاهدات، شنیده‌ها یا تجربیات‌شان، از زبان استفاده می‌کنند. با صحبت کردن با کودک، سؤال پرسیدن از او و جواب دادن به سؤال‌هایش، به رشد او و تقویت کنجکاوی کمک می‌کنید. بازی‌های ساختار نیافته راهی فوق‌العاده برای تقویت و پرورش حس اکتشاف‌گری کودکان هستند. البته، کودکان باید بدانند این اکتشاف‌ها قواعد و مرزهایی هم دارند. می‌توانید، برای آشنایی بیشتر با مفهوم «مرزها»، به درس فشرده ۱،۲ مراجعه

کنید.

- جهان کوچک. می‌توانید، با فراهم کردن فرصت‌هایی برای کاوش، کنجکاوی کودکان را پرورش دهید. کودکان عاشق دانستن درباره گیاهان و حیوانات هستند و شما می‌توانید، با پیدا کردن راه‌هایی برای کمک به کودکان در ارتباط گرفتن با طبیعت، مواد غذایی، حیوانات یا هر چیزی که تصور می‌کنید با فرهنگ‌تان سازگار است، حس کنجکاوی را تقویت کنید. از کودکان بخواهید درباره آنچه دیده یا شنیده است با شما صحبت کند. ردوبرق، ستارگان آسمان شب، ابرهای آسمان روز، حرکت، غذا خوردن یا صداهای نوزاد تازه متولد شده و رشد گیاهان از جمله موضوعاتی هستند که می‌توانید درباره‌شان با کودکان صحبت کنید. اگر کودکان به گیاه یا حیوانی خاص علاقه‌مند است، می‌توانید به اینترنت مراجعه کنید و با تحقیق بیشتر در کنار کودکان، اطلاعات او را در زمینه‌ای که به آن علاقه دارد افزایش دهید.

- جهان بزرگ. کودکان، طی فرایند رشدشان، به تدریج کنجکاوی «انتزاعی‌تری» درباره دلایل وجودی همه چیزهایی پیدا می‌کنند که از نظر زمانی و مکانی فراتر از «حال» و «اینجا» هستند. کودکان ممکن است بخواهند بیشتر درباره جهان، دین، تمدن‌ها یا حیواناتی بدانند که دیگر وجود ندارند یا مشتاق کسب اطلاعات بیشتر درباره موضوعات «علمی» و فرهنگ و سنت‌های خودشان باشند. کودکانی که در آستانه ورود به دوره نوجوانی هستند نیز به احتمال زیاد به ورزش یا سرگرمی خاصی علاقه‌مند می‌شوند. در صورت امکان، این کودکان را ترغیب به دنبال کردن این نوع فعالیت‌ها کنید. نکته مهم حمایت از اشتیاق کودکان به دانستن و اکتشاف است. این شرایط فرصتی را برای والدین ایجاد می‌کند تا چیزهای بیشتری یاد بگیرند، از دریچه چشم کودکان‌شان یک بار دیگر جهان پیرامون‌شان را کشف کنند و آگاهی فرهنگی‌شان را ارتقا دهند.

کنجکاوی و سلامت

کنجکاوی پیوندی قوی با زندگی، به معنای کلی آن، دارد. اگر مغزهای کودکان برای یادگیری مبتنی بر کنجکاوی ذاتی طراحی شده باشد، می‌توانیم کنجکاوی را با معنای زندگی و حس رضایت مرتبط بدانیم. بنابراین، تقویت کنجکاوی کودکان می‌تواند به ارتقای سلامت روانی‌شان کمک کند. امیدوار بودن به آینده‌ای بهتر و اطمینان از این آینده نقشی مهم در فرایند بهبود خانواده‌های پناهنجیبی خواهد داشت که خشونت‌هایی باورنکردنی را از سر گذرانده‌اند. می‌توانید، برای آشنایی بیشتر با مفهوم «انگیزش و مقابله» به درس فشرده ۲،۵ مراجعه کنید.

برای حفظ محیطی تعاملی و مفرح در خانواده می‌توانید:

- داستان‌هایی با پایان باز را برای اعضای خانواده تعریف کنید (پایان داستانی را که قبل از خواب برای‌شان تعریف می‌کنید باز بگذارید تا خودشان، با استفاده از قوه تخیل‌شان، پایانی برایش پیدا کنند). می‌توانید کودکان‌تان را در مسیری هدایت کنید تا با همکاری یکدیگر داستان‌هایی جدید بیافرینند.

- در صورت امکان، از مکان‌های جدید بازدید کنید. کودکان را برای گردش به محیط اردوگاه یا شهری که اقامت‌گاه موقتتان است ببرید.

- به غافل‌گیری‌های کوچک متوسل شوید. یک یادداشت کوچک، یک نقاشی، یا غذایی ویژه یا دعوت از یکی از دوستان‌شان برای کار نمونه‌هایی از غافل‌گیری‌های کوچک هستند. غافل‌گیری‌های مثبت خلق کودکان را تقویت می‌کنند و کنجکاوی‌شان را برمی‌انگیزند.

- از واژه «ملال‌آور» دوری کنید. وقتی امور منظم روزانه به مرحله‌ای می‌رسند که یکنواخت می‌شوند، باید کودکان را تشویق کنید از زاویه‌ای دیگر به آن‌ها نگاه کند و به دنبال یافتن راه‌هایی جدید برای جذاب کردن‌شان باشد. کودکان چیزی از ملال نمی‌دانند و، به تدریج و فرایند رشد با این مفهوم آشنا می‌شوند. اگر نگرش‌تان درست باشد، هیچ چیز برای‌تان ملال‌آور نخواهد بود و می‌توانید «هیچ کاری نکردن»

را به فعالیتی مفرح و چالش‌برانگیز تبدیل کنید. می‌توانید، برای آشنایی بیشتر با مفهوم «ذهن‌آگاهی و کاهش استرس» به درس فشرده ۴،۵ مراجعه کنید.

خرد عملی

ما، یعنی بزرگسالان، می‌دانیم چه چیزی برای‌مان خوب است و کدام رفتارهای‌مان در قبال دیگران اخلاقی محسوب می‌شوند. تجربه به ما نشان داده است که کودکان در سنین بسیار پایین خوب و بد را، بر اساس آنچه به تدریج والدین و معلمان به آن‌ها القا کرده‌اند، یاد می‌گیرند. کودکان خود می‌دانند باید با خواهران و برادران‌شان مهربان باشند و، در عین حال، به مهارت‌های لازم برای مهربانی کردن با آن‌ها مجهز نیستند. برای مثال، اگر خواهر یا برادرشان بخواد با اسباب‌بازی محبوب‌شان بازی کند، ممکن است او را بزنند، هل بدهند یا لگد بزنند تا از آن‌ها دور شود و نتواند اسباب‌بازی‌شان را بگیرد. خرد عملی به علاقه‌مان برای اتخاذ تصمیمات درست و اتخاذ آن‌ها اشاره دارد. خرد عملی ریشه در فرهنگ مردم دارد و برای همه مهم است. البته، این مهارت می‌تواند از جمله مهارت‌های نجات‌بخش کودکان پناهجو باشد.

ما، در جایگاه والدین، باید آموزش‌های لازم درباره ارزش‌های فرافرهنگی را از همان سنین پایین در اختیار کودکان قرار دهیم. عشق، مهربانی، دوستی، انصاف، احترام، راست‌گویی و... از جمله این ارزش‌ها هستند. این ما هستیم که باید به کودکان کمک کنیم، وقتی انتخاب گزینه مقابل آسان‌تر یا جذاب‌تر است، این ارزش‌ها را انتخاب کنند تا، به قیمت آسیب زدن به دیگران، راه منفعت‌طلبی را در پیش نگیرند. یکی از راه‌های آموزش خرد عملی به کودکان نشان دادن الگو به آن‌هاست. اگر بتوانند ما را در حال مهربانی کردن به دیگران (علی‌رغم سختی‌های زندگی پناهجویان) ببینند، آن‌ها هم به احتمال زیاد از ما الگو می‌گیرند. اگر به خاطر مهربانی‌های‌شان از آن‌ها تعریف کنیم، آن‌ها هم، در موقعیت‌های آینده، بارها و بارها مهربانی را انتخاب خواهند کرد. اگر متوجه شدید دروغ می‌گویند، بهترین واکنش این است که بنشینید و با هم درباره دلایل این کارشان و عواقب احتمالی دروغ‌گویی صحبت کنید.

فعالیت

جلسه‌ای را ترتیب دهید و از والدین پناهجو و مراقبین دعوت کنید تا، با حضور در این جلسه، نگرانی‌های‌شان درباره کنجکاوی‌های کودکان را با یکدیگر به اشتراک بگذارند. والدین یا مراقبین ممکن است نگران کافی نبودن اطلاعات‌شان و نداشتن تخصص کافی باشند و همین مسأله باعث خجالت‌شان شود. به آن‌ها کمک کنید جواب سؤال‌ها و بهترین روش‌ها برای رسیدن به آن‌ها را پیدا کنند. در این فرایند، توجه به هویت و پیشینه فرهنگی والدین و مراقبین ضروری است. سناریویی را که در ذهن‌تان دارید توصیف کنید.

تأملی بر یکی از مسائل مهم مطرح در این ابزار آموزشی فشرده

خودارزیابی

1. کنجکاوی چه رابطه‌ای با یادگیری و سلامت دارد؟
2. سه روش تبدیل کردن فعالیت‌های منظم روزمره به فعالیت‌هایی جذاب را نام ببرید.

منابع

<https://www.parenttoolkit.com/social-and-emotional-development/advice/social-awareness/encouraging-curiosity-in-early-childhood>

<http://www.easternflorida.edu/community-resources/child-development-centers/parent-resource-library/documents/curiosity-and-wonder.pdf>

<http://www.mindchamps.ae/8-ways-encourage-curiosity-children/>

صاحبان اثر (عکس‌ها و تصاویر)

صفحه ۳، عکاس: خلیل مزرای
صفحه ۴، عکاس: کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد، دیه‌گو ایبارا سانچز و کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل و بی سوکول
صفحه ۵، عکاس: لی هنل و سونرو
صفحه ۶، عکاس: کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد و متنو سالتمارس